

РЕФОРМА ОСВІТИ ЩОДО БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ ТА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

нового духу і душевного ставлення до дійсності. Тільки Дух і душа завжди безсмертні.

1. Буева Л.П. Кризис образования и проблемы философии образования // Вопросы философии. – 1999. – № 3.

2. Зинченко В.П. Размышления о душе и ее воспитании // Вопросы философии. – 2002. – № 2.

3. Кандинский В.В. О духовном в искусстве. – М., 1992. – С. 99.

4. Крымский С.Б. Философия как путь человечности и надежды. – К., 2000.

5. Михайлов Ф.Т. Фантазия – главная сила души человека // Ильенков Э.В. Личность и творчество. – М., 1999. – С. 34.

6. Пригов Д. Только моя Япония. – М., 2000. – С. 18–24.

7. Скакабароци Л. О Михаиле Гефтере или об агонии историзма // Век XX и мир. – 1986. – № 2. – С. 213.

8. Українка Леся. Лісова пісня // Вибрані твори. – К., 1952. – С. 380.

9. Універсальні виміри української культури. – Одеса, 2000.

10. Фромм Э. Душа человека. – М., 1992. – С. 222.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2011

УДК 373.3:33

Василь Мадзігон, доктор педагогічних наук, професор,

академік Академії педагогічних наук України

директор Інституту педагогіки АПН України

Миرون Вачевський, доктор педагогічних наук, професор,

академік Академії наук вищої освіти

Дрогобицький державний педагогічний університет

імені Івана Франка

РЕФОРМА ОСВІТИ ЩОДО БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ ТА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено теоретичні аспекти реформування системи безперервної освіти, та напрями її вдосконалення щодо Болонського процесу відповідно до норм, стандартів і основних принципів Європейського простору освіти. У зв'язку з цим підвищується значення управління якістю освіти, прогнозування тенденцій, обґрунтування і проектування практичних заходів реформування безперервної системи освіти України.

Ключові слова: освіта, реформа освіти, якість навчання, ринок праці, власна справа, діяльність особистості, фахові здібності, шляхи становлення.

Табл. 1. Літ. 25.

Актуальність проблеми. Сьогодні система освіти – одна із визначальних чинників відтворення інтелектуальних і продуктивних сил суспільства, розвитку духовної культури українського народу, високого культурного та ділового етикету спілкування у підприємницьких видах діяльності, а також модернізація освітньої політики країни до Євросоюзу, що супроводжується формуванням загального освітнього і наукового простору, розробкою єдиних критеріїв і стандартів у системі освіти до якості знань, як відзначає Міністр освіти і науки України (2005–2007 рр.) професор, доктор педагогічних наук Станіслав Ніколаєнко¹.

Протягом останніх років у сфері освіти України досягнуто позитивних результатів. Уряд затвердив новий Перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавра”,

що адаптовано до потреб галузей економіки та європейських вимог.

Якість освіти, яку надає в процесі навчання система безперервної освіти формує відповідно високий рівень професійних фахових умінь, навичок, здатності та здібності до виконання професійної трудової діяльності або компетентності, які надають випускнику навчального закладу властивість в умінні високо кваліфіковано здійснювати покладені на нього виробничі функції.

Вирішення проблеми якісної освіти, формування у молоді професійних компетентностей вимагає значних зусиль з боку освітян, управлінців, широкої громадськості та з боку держави, для якої пріоритетним напрямом політики має стати саме розвиток освіти. При цьому не тільки школа є відповідальною за набуття особистістю необхідних компетенцій; на їх формування впливають сім'я, робота, мас-медіа,

¹ Ніколаєнко С.М. Управління якістю вищої освіти : теорія, аналіз і тенденції розвитку/ Ніколаєнко С.М., Монографія, – К.: Київ нац. торг.-економ. ун-т, 2007. – 519 с.

РЕФОРМА ОСВІТИ ЩОДО БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ ТА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

релігія та культурні організації, відзначає М. Вачевський².

Освіта має бути спрямована на повний розвиток особистості, зміцнювати повагу до прав людини, основних свобод і миру, давати змогу усім людям брати активну участь у побудові вільного і рівноправного суспільства. Академічна спільнота є одним із найважливіших органів, які утверджують і переносять з покоління в покоління інтелектуальні та культурні цінності.

Висока динамічність сучасного ділового світу, зростання потреб сучасного виробництва та підприємницької діяльності, безперервні істотні зміни в технологіях на ринку праці та збуту, формування єдиного інформаційного простору, зростання потреб у випускників ВНЗ майбутніх фахівців ринкової економіки впливають на характер вимог, що висуваються до якості системи безперервної освіти, яка і в кінцевому підсумку надає відповідний рівень професійних компетентностей випускників навчальних закладів до конкретних умов трудової діяльності³.

Слід зазначити, що даній проблемі у процесі аналізу наукових робіт, присвячено значну кількість науково-методичних робіт до компетентнісного підходу та якості освіти, що свідчить про складність цього напрямку освіти і навчання його багатозначність і вагомість. Проблеми економічної освіти і підготовки молоді

до підприємницької діяльності обґрунтували в працях учені педагога В.П. Андрущенко, В.І. Бондар, Й.М. Гушулей, І.Ф. Прокопенко, А.Ф. Павленко, О.С. Падалка, В.М. Мадзігон, Н.Г. Ничкало, О.Г. Мороз, В.Г. Кремень, В.К. Сидоренко, О.Т. Шпак та інші.

Проблеми управління освітою та навчальним процесом якості освіти розробили у своїх працях В.П. Бех, М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін, М.З. Згуровський, І.А. Зязюн, М.І. Дробноход, В.І. Луговий, В.М. Мадзігон, С.М. Ніколаєнко, В.Г. Кремень, В.В. Олійник, А.Ф. Прокопенко та інші.

Розвитку професійної компетентності у системі професійної підготовки педагогів та освіти А. Алексюк, Н. Брюханова⁴, В. Буряк⁵, Н. Бібік⁶, С. Бондар⁷, М. Вачевський⁸, С. Ніколаєнко⁹, О. Овчарук¹⁰, А. Павленко, В. Кардаш, В. Пилипчук¹¹, Н.М. Примаченко¹², І. Родигіна¹³ та інші.

Мета дослідження. Розкрити питання становлення реформи освіти щодо Болонського процесу та управління якістю безперервної освіти і на цій основі формування високих професійних компетентностей у випускників навчальних закладів до праці в умовах ринкової конкуренції та відповідно до вимог Болонської декларації удосконалення безперервної впродовж життя системи освіти¹⁴.

Виклад основного матеріалу. У структурі освіти України розрізняють загальну освіту, яка є

² Вачевський М.В. Особливості впливу конкуренції на рівень освіти та підготовки професійних компетенцій маркетологів// Мирон Вачевський/ Молодь і ринок. – 2008. – №7(22). – С. 20–25.

³ Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи: курс лекцій: модульне навчання/Алексюк А.М. – К.: 1998. – 220 с.

⁴ Брюханова Н. Підходи до розуміння компетентності та компетенції в освіті/ Брюханова Н. Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2007. – №4. – С. 40–50.

⁵ Буряк В. Розвиток професійно-педагогічних якостей у системі безперервної освіти/ Буряк В. Вища школа: Науково-практичне видання. – 2005. – №2. – С. 50–57.

⁶ Бібік Н. Компетентнісний підхід у презентації освітніх результатів/ Бібік Н. Школа першого ступеня: теорія і практика. Зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницького держ. пед. ун-ту. ім. Григорія Сковороди. – Переяслав-Хмельницький. – №4. – Вип. 10. – 196 с.

⁷ Бондар С.П. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів/ Бондар С.П. Біологія і хімія в школі. – №2. – С. 2–3.

⁸ Вачевський М.В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійної компетенції/ Вачевський М.В. Монографія. – К.: 2005. – 364 с.

⁹ Ніколаєнко С.М. Управління якістю вищої освіти : теорія, аналіз і тенденції розвитку/ Ніколаєнко С.М., Монографія, – К.: Київ нац. торг.-економ. ун-т, 2007. – 519 с.

¹⁰ Овчарук О.В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи/ Овчарук О.В. Бібліотека з освітньої політики. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 112 с.

¹¹ Павленко А.Ф., Кардаш В.Я., Пилипчук В.П. Призначення і зміст освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця з маркетингу/ Павленко А.Ф., Кардаш В.Я., Пилипчук В.П. Маркетинг в Україні. – 2003. – №1(17). – С. 53–60.

¹² Примаченко Н.М. Маркетингова культура в підприємстві/Примаченко Н.М. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 128 с.

¹³ Родигіна І. Реалізація компетентнісного підходу до навчання (управлінський аспект)/ Родигіна І. Освіта і управління. – 2004. – №3–4. – С. 18–23.

¹⁴ Збірник нормативних актів щодо Болонського процесу/уклад.: Левківський К.М., Логвін З.І., Губерська Н.Л. за заг. ред. В.Д. Шинкарука. – К.: ПТЗО, 2008. – 342 с.

РЕФОРМА ОСВІТИ ЩОДО БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ ТА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

обов'язковою і стосується всіх дітей, та професійну освіту, яку молодь обирає відповідно до своїх потреб, можливостей і вимог ринку праці.

Загальна освіта – традиційно та згідно із законодавством – включає три ступені: початкова школа, основна школа і старша школа, які функціонують окремо або разом. Загальну тривалість навчання у середній школі встановлено – 11 років.

Навчання у школі передусє дошкільна освіта, що здійснюється в дитячих яслах, садках, іноді у недільних школах, дитячих будинках, у сім'ї. Кожна дитина, у рамках підготовки до школи, повинна одержати тут певні знання, уміння та навички, передбачені базовим компонентом дошкільної освіти у підготовчих групах садка, відзначає О. Вишневський¹⁵.

Варто відзначити, що **початкова школа** є чотирирічною. До неї вступають діти шестирічного віку. Зберігаючи наступність із дошкільним періодом навчання, школа забезпечує учням елементарні уміння вчитися, а також мовленнєві, читальські, обчислювальні уміння та навички, певні знання про довкілля і цілісність світу, духовний, психічний, соціальний і фізичний розвиток, становлення первинних ціннісних орієнтацій.

Основна школа дає базову загальну освіту як фундамент повної середньої освіти. Тут завершується становлення умінь і навичок самостійної діяльності, розширюється інформативне поле і, відповідно, світогляд дитини, глибше диференціюються ціннісні орієнтації, зміцнюються воля і характер. На цьому етапі також виразніше виявляють себе схильності дитини до тієї чи іншої сфери діяльності, чим забезпечується наступний перехід до профілізації.

Старша школа є останнім етапом загальної середньої освіти, що характеризується глибшою диференціацією, профілізацією, підвищеною увагою до вивчення окремих предметів. Цей ступінь повинен забезпечити остаточний вибір учнем своєї професії і навіть частково допомогти їй набути відповідних майбутній професійних компетентностей в обраній сфері.

Престиж освіти старшої школи України, її високу якість та конкурентноспроможність на європейському та світовому ринку освітніх послуг підтверджують здобутки учнів середніх

загальноосвітніх навчальних закладів України у Міжнародних учнівських олімпіадах. За роки незалежності України учні на Міжнародних учнівських олімпіадах вибороли 225 нагород. Золотими медалями нагороджено 35 учнів, срібними 85, бронзовими 89 учасників олімпіад. 16 учнів нагороджено почесними грамотами. Особливі успіхи досягли учні у галузі фундаментальних наук, а саме: математики, фізики, хімії, біології¹⁶.

За роки незалежності України створено умови для інтегрування системи професійно-технічної освіти у європейський світовий простір. Органи управління освітою, установи професійно-технічної освіти, професійно-технічні навчальні заклади укладають угоди про співробітництво, встановлюють відповідно до законодавства прями зв'язки з навчальними закладами зарубіжних країн, міжнародними організаціями, фондами і т.ін.

Як відомо, професійно-технічна освіта є складовою частиною безперервної освіти в Україні та, максимально інтегруючись у виробництво, функціонує як окрема освітня система, яка тісно пов'язана із загальною середньою освітою, ринком праці й економічними структурами країни.

У Законі України "Про професійно-технічну освіту" записано, що ця галузь освіти покликана задовольняти потреби економіки країни у кваліфікованих і конкурентоспроможних робітниках, сприяти реалізації державної політики зайнятості населення¹⁷.

В Україні діє в нинішніх умовах достатньо широка мережа професійно-технічних навчальних закладів за галузевим спрямуванням. Всього 920 професійно-технічних навчальних закладів України, в Львівській області 54. Із них у промисловості 277 (30%) (Львівська обл. 19 (34%); Транспорт 44 (5%) (Львівська обл. 2 (4%); Зв'язок 7 (1%) Львівська обл. 2 (5); Будівництво 84 (20%) (Львівська обл. 9 (16%); Агропромисловий комплекс 268 (29%) (Львівська обл. 10 (18%), Сфера послуг 140 (15%) Львівська обл. 13 (24%)¹⁸.

Нинішні умови вимагають кардинальних змін у системі економічної освіти – вивчення в професійно-технічних училищах основ маркетингу як орієнту на вибір майбутньої професії, набуття початкових знань про ринок та його конкурентне середовище і першочергову роль у цьому повинні

¹⁵ Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки/Вишневський О.І. –Дрогобич "Коло", 2006. – 608 с.

¹⁶ Освіта України. Інформаційно-аналітичний огляд/під загальною редакцією В.Г. Кременя. – К.: ЗАТ "НІЧЛАВА", 2001. – 224 с.

¹⁷ Закон України "Про освіту" (23 травня 1991 р. – №1060-ХІІ).

¹⁸ Професійно-технічна освіта Львівщини – 2008. Інформаційні матеріали до підсумкової наради. Львів, – 2000. – С. 5.

РЕФОРМА ОСВІТИ ЩОДО БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ ТА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

відіграти ліцеї, коледжі, школи, гімназії, які покликані не тільки дати кожному учневі суспільно необхідний рівень знань, ознайомити з багатством національної культури, різними загальноосвітніми дисциплінами, а й дати знання з підприємницької діяльності на основі маркетингу та економіки.

Відзначимо, що мета освоєння маркетингу учнями професійно-технічних училищ полягає в задоволенні потреб особистості і суспільства в професійних освітніх послугах відповідного рівня з урахуванням вимог ринку праці де діє гостра конкуренція, а підготовка робітників у напрямку маркетингу сприятиме у підвищенні кваліфікації робітників, формуванні творчої, духовно багатой особистості з урахуванням її інтересів і здібностей створювати матеріальні блага на високому конкурентоспроможному рівні, відзначено авторами: М.В. Вачевський, В.М. Мадзігон, Н.М. Примаченко¹⁹.

Безумовно, ті фундаментальні положення, які в минулому визначали розвиток профтехосвіти, у XXI столітті зазнають суттєвих змін. Протягом всього періоду функціонування профтехосвіти часто абсолютизувалась її єдина мета – забезпечення галузей народного господарства кваліфікованими робітничими кадрами. Нинішні умови ринкової економіки вимагають від цієї системи суттєвого розширення і передбачення створення умов і для професійної самореалізації особистості, задоволення її потреб у професійних, освітніх послугах упродовж усього життя²⁰.

Зрозуміло, що реалізація такого підходу сприятиме забезпеченню вимог економіки щодо висококваліфікованих робітничих кадрів. Виходячи з цього, профтехосвіта має розглядатися не тільки як компонент соціальної сфери, а й як галузь, глибоко інтегрована в економіку²¹.

Професійна освіта – здійснюється у вищих і середніх навчальних закладах – університетах, академіях, інститутах, консерваторіях, коледжах, училищах (педагогічних, медичних, мистецьких). Більшість з них – державні, але функціонують і самооплатні (господарсько-розрахункові) заклади.

На підставі державного ліцензування та акредитації всі ці заклади поділяються на чотири рівні: 1-й рівень – технікуми, училища та ін.; 2-й

рівень – коледжі, число яких разом із закладами першого рівня становило останніми роками біля 590; 3-й – 4 рівні – університети, академії, консерваторії, інститути – всього 232.

При вищих навчальних закладах створюються різні дочірні наукові, навчальні та виробничі структури – інститути, центри, філії, лабораторії, коледжі, ліцеї, гімназії, відділення тощо. Реформування системи вищої освіти передбачає перехід до ступеневої підготовки фахівців “бакалаврів”, “спеціалістів”, “магістрів”.

Осередками трансформації системи освіти у європейський та світовий простір є вищі навчальні заклади. В програмному документі, що був прийнятий на Всесвітній конференції з питань вищої освіти в жовтні 1998 року в м. Парижі, зокрема підкреслюється, що “згідно з місією, проголошеною в Статуті ЮНЕСКО, розвиток міжнародного співробітництва і надалі буде залишатися головною метою і основною формою діяльності в галузі вищої освіти”.

Слід зазначити, що пріоритетним і стратегічним напрямком співпраці освіти України був і залишається європейський континент. Матеріальна і фінансова допомога, що надається Україні для розвитку та реформування національної системи вищої освіти Європейськими країнами становить 60% від усієї допомоги, що надходить із-за кордону.

Із здобуттям незалежності навчання іноземців в Україні було переведено на компенсаційні засади, і це, звичайно вплинуло на їх контингент. Сьогодні в Україні здобувають освіту близько 17 тисяч іноземних громадян, і є тенденція до збільшення контингенту іноземних студентів у вищих навчальних закладах України.

Реалізуючи державну політику та стратегію просування освіти на міжнародній та європейській ринку освітніх та наукових послуг, слід більш ефективно використовувати внутрішні ресурси та резерви, а саме:

- більш активно і гнучко здійснювати договірний процес із зарубіжними партнерами для розширення та вдосконалення правової бази міжнародного співробітництва;
- ефективніше використовувати можливості міжнародних благодійних організацій, фондів, програм і проектів, юридичних і фізичних спонсорів;

¹⁹ Вачевський М.В., Мадзігон В.М., Примаченко Н.М. Основи економіки/Вачевський М.В., Мадзігон В.М., Примаченко Н.М. Навчальний посібник для учнів ліцеїв, коледжів, гімназій та загальноосвітніх шкіл. 10 – 11 – 12 класів. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 612 с.

²⁰ Сліпчишин Л.В. Психолого-педагогічні основи впровадження сучасних підходів до навчання у РТНЗ/Сліпчишин Л.В. – Львів, “Сполом”, 2008. – С. 8 – 9.

²¹ Кремень В.Г. Стан і перспективи розвитку професійно-технічної освіти в Україні/Кремень Василь Григорович, Збірник документів і матеріалів. – К.: Парламентське видавництво, – 2003. – 171 с.

**РЕФОРМА ОСВІТИ ЩОДО БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ
ТА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ**

Таблиця 1.

ІНДЕКС РІВНЯ ОСВІТИ КРАЇН СВІТУ
(за даними "Human development report 2001")

Країна	Індекс рівня освіти	Місце, яке займає країна у загальному рейтингу за індексом людського розвитку
Країни з високим рівнем розвитку		
Норвегія	0,98	1
Австралія	0,99	2
Канада	0,98	3
Швеція	0,99	4
Сполучені Штати Америки	0,98	6
Японія	0,93	9
Франція	0,97	13
Велика Британія	0,99	14
Німеччина	0,97	17
Ізраїль	0,91	22
Словенія	0,94	29
Словаччина	0,91	35
Угорщина	0,93	36
Польща	0,94	38
Естонія	0,94	44
Катар	0,79	48
Країни з середнім рівнем розвитку		
Тринідад і Тобаго	0,74	49
Латвія	0,93	50
Мексика	0,84	51
Російська Федерація	0,92	55
Болгарія	0,90	57
Румунія	0,88	58
Вірменія	0,92	72
Україна	0,92	74
Казахстан	0,92	75
Азербайджан	0,88	79
Туркменістан	0,92	83
Китай	0,80	87
Киргизстан	0,87	92
Молдова	0,90	98
Узбекистан	0,84	99
Конго	0,74	26

Примітка: Рейтинг визначено серед 162 країн світу. Серед них 48 країн за рейтингом виміру індексу людського розвитку віднесено до групи країн з високим рівнем розвитку, 78 – до групи країн з середнім рівнем розвитку, 36 – до групи країн з низьким рівнем розвитку²².

²² Освіта України. Інформаційно-аналітичний огляд до II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти. – К.: 2001. – 224 с.

РЕФОРМА ОСВІТИ ЩОДО БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ ТА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

- постійно вдосконалювати інформаційну, виставкову та рекламну діяльність за кордоном щодо можливостей вищих навчальних закладів України у сфері надання освітніх і наукових послуг;

- краще використовувати фахові та фінансові можливості випускників вищих навчальних закладів України – громадян зарубіжних країн, впливових урядовців, політиків, банкірів і бізнесменів. Ініціювати створення їх асоціацій і товариств дружби з Україною.

В табл. 1 наведені основні індикатори, які характеризують певні здобутки освіти України за роки незалежності, результати діяльності освітянської галузі у напрямку інтеграції у світове та міжнародне співтовариство.

Відзначимо, що світове співтовариство прагне створити систему освіти, яка відповідала б викликам часу, потребам особистості і суспільства у цілому, а тому прогнозує нові умови і віднаходить інноваційні моделі освітнього розвитку. У найперспективніших моделях, які випробувані часом, в основу покладено ідею підтримання і розвитку природної обдарованості, здібностей кожної дитини як запоруки її самоствердження на життєвому шляху.

Водночас широкому загалу невідомі спроби цілісного моделювання освітньо-інформаційного середовища майбутнього. Хоча основоположні ідеї такого моделювання з різних причин не були повністю реалізовані на практиці. Разом з тим теоретичні обґрунтування, елементи проєктів використовувалися під час створення закладів, які забезпечували прогресивні і перспективні підходи до організації, приміром, особистісно орієнтованого, розвиваючого, компетентісного навчання.

В основі моделювання освітньо-інформаційного середовища майбутнього повинна лежати ієрархічна модель особистості, у якій чітко окреслена організаційна структура та елементний склад. Це дасть змогу конструктивно визначити напрями і темпи розвитку особистості, а також розробити ефективні методики педагогічного впливу. Особистість має розглядатися не ізольовано, а як складова навколишнього світу. На цьому повинні формуватися засадничі принципи організації педагогічної взаємодії та забезпечення їх реалізації у навчальних планах, програмах, технологіях навчання і виховання.

Перед ученими і педагогами-практиками ставиться завдання розробити й апробувати

вихідні принципи та режим найсприятливішого розвитку природних задатків, інтересів і схильностей учнів, вийти на якісно новий рівень освітньо-виховного середовища, яке відповідало б вимогам часу. Поставлені завдання необхідно реалізувати через створення оптимальних матеріально-технічних, психолого-педагогічних, санітарно-гігієнічних, організаційно-режимних і кадрових умов.

З цією метою необхідно розв'язати комплекс наступних завдань, відзначає В. Мадзігон²³:

- спираючись на сучасні антропологічні знання, здійснюючи медико-психологічний захист вихованців, створити умови для повноцінного і гармонійного фізичного, розумового і духовного розвитку особистості, забезпечити виховання здорової людини;

- розробити й апробувати структуру освітньо-інформаційного середовища як системи безперервної освіти, що охоплює такі ланки: центр сім'ї і раннього дитинства, дитячий садок – передпочаткову школу, початкову школу, основну і старшу школу. Особливість цієї структури зумовлена різними видами диференціації навчально-виховної роботи із застосуванням традиційних і нетрадиційних форм і методів навчання;

- забезпечити матеріально-технічну базу з урахуванням досягнень науки і техніки на основі використання новітніх комп'ютерних технологій та інших сучасних засобів навчання на електронних носіях;

- створити у школі соціально-психологічну атмосферу, яка сприяє співтворчості, співпраці та розвитку різнобічної активної самостійної діяльності учнів;

- забезпечити педагогічний процес як загальний рух педагогів, учнів і батьків до загальнолюдських цінностей виховання, освіти і розвитку, для чого необхідно:

а) апробувати новий зміст освіти, що оптимізує всі цикли предметів на основі інтегрування навчального матеріалу з урахуванням принципів гуманітаризації, гуманізації та політехнізації;

б) формувати необхідний і достатній обсяг осмислених, мобільних знань і навичок, прийомів пізнавальної діяльності на основі принципів диференціації та індивідуалізації відповідно до обраного учнем напрямку і переходом в основній і старшій школі до поглибленої. Профільної і спеціальної підготовки;

в) реалізувати новітні форми, методи і засоби навчання, які дають змогу перейти від

²³ Мадзігон В.М. Біла книга національної освіти України /Мадзігон В.М., за заг. ред. акад. В.Г. Кременя; НАПН України. – К.: Інформ. системи, 2010. – 342 с.

РЕФОРМА ОСВІТИ ЩОДО БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ ТА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

пояснювально-ілюстративного до проблемно-пошукового навчання, що активізує всі види самостійної пізнавальної діяльності учнів;

г) розробити і апробувати специфічні види самостійної роботи учнів і способи контролю та самоконтролю їхніх навчальних досягнень;

д) визначити та реалізувати схеми продуктивної взаємодії учительського й учнівського колективів із зовнішнім соціально-культурним та економічним середовищем.

Отже, педагогічний процес за всіма напрямками повинен бути загальним рухом педагогів, учнів і батьків до цілей освіти, при цьому педагог стимулює і спрямовує пізнавальні й життєві інтереси учнів, працюючи в дусі співтворчості та співпраці. Це, зокрема, передбачає розуміння педагогом учня, визнання його права участі у прийнятті рішення, на помилку, а також відкритість, особисту відповідальність педагога за свої судження, оцінки, рекомендації, вимоги та вчинки. Здобуваючи під час такого спілкування повагу і довіру учнів, педагог водночас розвиває в них здатність усвідомлювати себе, свої дії, цілі, мотиви, причини успіхів і невдач і головне формування початкових професійних компетентностей в системі безперервної освіти.

Освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного та соціально-економічного розвитку суспільства і держави²⁴.

Одним із найважливіших чинників, що забезпечує не тільки гідне існування, а й стабільний розвиток галузі, є відповідний рівень її фінансування. Щоб досягти значних успіхів у розвитку суспільства, використання новітніх технологій, необхідно вже нині вкладати належні кошти в освіту. Приклад цьому може слугувати досвід США, які в 60 роках ХІХ ст. значно відставали у розвитку космічної техніки і технологій. Вчені тієї країни дали пораду президенту США, що необхідно належним чином фінансувати освіту і науку і ми близьким часом випередимо “росіян”. Так і відбулося США вже через декілька років змогли використати новітні технології і першими запустили космічний корабель на місяць.

Цей приклад використовують більшість високорозвинених країн Європи – Німеччина, Франція, Велика Британія, Фінляндія, Норвегія, навіть Польща, Чехія, Італія та інші фінансують свою науку і освіту не за залишковим методом, а в повних обсягах.

²⁴ Закон України “Про освіту” (23 травня 1991 р. – №1060-ХІІ).

²⁵ Пилипчук В.П. Освітньо-кваліфікаційні стандарти з маркетингу/Пилипчук В.П. Професійна освіта в маркетингу: освітньо-кваліфікаційні вимоги. Матеріали робочого семінару ВГО. “Українська Асоціація маркетингу”, м. Київ, 23 – 24 червня 2005 р. – С. 25 – 36.

Бюджетом України як в поточному році так і в майбутньому реально не передбачається зростання заробітної плати працівникам ВНЗ, вчителям шкіл і це завжди негативно відбивається на загальний стан розвитку освіти і науки. Крім цього слід відзначити, що при ВНЗ зараз створено платні послуги за навчання і ці послуги за реальним станом заробітної плати не відповідають можливостям багатьох родин проводити оплату за навчання. Цей аспект слід дати на розсуд навчальним закладам як встановлювати плату за навчання студентів, які не можуть потрапити на навчання на держані місця замовлень.

Таким чином “національна доктрина розвитку освіти” без належних коштів може не мати успіху. У поточному навчальному році в Україні працює 22, 2 тис. шкіл, ліцеїв, гімназій, в яких навчається 6601, 2 тис. учнів. Протягом останніх років мережа зазначених закладів скоротилася на (0,3%) в сільській місцевості. Забезпечують навчальний процес 568 тис. вчителів.

До позитивних змін слід віднести зменшення кількості учнів, які навчаються у другу зміну з 1 млн. (15%) на початку 1991 – 1995 рр. до 442 тис. (?%) у поточному.

Серед чинників, які негативно впливають на навчальний процес, слід відзначити недостатню забезпеченість сучасними підручниками та наочним приладдям, а також низький рівень комп’ютеризації, оскільки школи здебільшого оснащені морально і фізично застарілими комп’ютерами або (особливо в сільській місцевості) взагалі їх не мають. Основною причиною такого стану справ є недостатнє фінансування державних навчальних закладів.

Наявність ефективної системи підготовки нових працівників, які відповідали б сучасним вимогам ринкової економіки, є обов’язковою умовою економічної стабільності суспільства. Реформи, які намагаються здійснити депутати Верховної ради України – це тільки заклики, а в дійсності підприємства промисловості залишаються непрацюючими майже по всіх регіонах країни.

Вважаємо за необхідне вже нині впроваджувати у навчальний процес у ВНЗ вивчення курсів “Маркетинг” та “Інтелектуальна власність” – це дасть можливість готувати випускників ВНЗ із вмінням творити нове, прогресивне на рівні світових стандартів та новизни²⁵. Такі курси повинні поєднуватися інтеграційно із “інформація”, “технологія

РЕФОРМА ОСВІТИ ЩОДО БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ ТА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

виробництва”, “кресленням” та іншими фінансовими дисциплінами. У ВНЗ педагогічних університетах виникає необхідність створювати загально університетські кафедри маркетингу та інтелектуальної власності, які б включали у перелік своїх курсів також вивчення студентами “Основи економічних знань” підприємницьку діяльність. Вивчення економіки повинно покладатися на школу. Оскільки економічна освіта в школі та економічне виховання молоді є вкрай необхідними. Економічне навчання учнівської молоді не повинно завершуватися у школі, люди повинні вчитися економіки все своє подальше життя, а ті випускники, які під час навчання в загальноосвітніх закладах виявили хист і добрі знання з основ економіки, повинні отримати скерування у ВНЗ для поглибленого навчання і формування професійних компетентностей із маркетингу, менеджменту та фінансових дисциплін.

Здатність людини до творчості, накопичення високих професійних компетентностей у процесі навчання, стає вагомою з погляду умов ринку, сучасного виробництва тих завдань, які виникають у процесі трудової діяльності і розв’язання яких не може дати готових рецептів школа чи ВНЗ. Це дає нам основу стверджувати, що соціальне життя індивіда може бути сьогодні повноцінним лише за умови, якщо в нього розвинута із шкільної парти здатність творчо мислити, мати здібності взаємодії з навколишнім середовищем, накопичувати відповідний рівень професійних компетенцій, відзначено М. Вачевським²⁶.

Висновки. Отже, формування професійної компетентності випускників навчальних закладів може протікати успішно тільки в умовах управління навчальним процесом використовуючи інновації у навчанні як з боку керівників навчальних закладів, так і з боку викладачів.

Сьогодні більш необхідніше потрібні високопрофесійні особистості, питання, неоднозначне. З одного боку, комерційна, підприємницька діяльність відбирає кращих людей у свою інфраструктуру, для швидкого піднесення виробництва матеріальних благ, і створення добробуту в країні. З іншого – наука також не терпить інтелектуальної порожнечі. На нашу думку, наука у всі часи мала і матиме перевагу, бо тільки високий науковий потенціал здатний вивести державу з кризи і створити добробут у ній. Держава в нинішніх умовах повинна надавати пріоритет розвитку науки, зберігати наявний

науковий потенціал України, дбати про розвиток освіти, наукових кадрів, сприяти проведенню наукових досліджень у всіх галузях народного господарства. Українську інтелігенцію та еліту необхідно формувати із шкільної парти, розвивати початкові професійні компетенції.

Вона має стати носієм громадянської відповідальності, взірцем для формування молодих кадрів науки, освіти, культури, від яких залежить, чи стане Україна розвиненою державою.

Інтелектуалізація праці – розвиток та формування професійної компетентності в учнівської молоді, а пізніше у процесі навчання у ВНЗ єдиний шлях до розумного використання наших природних і людських ресурсів, шлях до суспільного прогресу.

Отже, інтелектуалізація праці, набуття професійних компетентностей випускниками навчальних закладів сьогодні є об’єктивною вимогою суспільного на науково-технічного прогресу, це давня суб’єктивна потреба у розкритті людських задатків та нахилів. Збагачувати інтелектуальну власність держави доведеться сучасній молоді, крім комерційного, має зростати рівень професійних компетентностей – пізнавальний інтерес. Суспільні ідеали України, які ґрунтуються на християнській моралі, патріотизмі та прагненні до самовираження нації мають бути спонукальними для талановитої молоді. Найбагатшим резервом підвищення ефективності, продуктивності, інтелектуальності праці є підвищення мотиваційних можливостей людини. Освіта та новітні технології підготовки та інформування професійних компетенцій у молоді до ринку повинні враховувати не тільки фактор розвитку у сфері економіки, соціального та екологічного. Тут слід звертати увагу насамперед на інформаційний простір, духовно-інтелектуальний, національно-інноваційний та інші соціогуманістичні компоненти розвитку життєво необхідних інноваційних циклів не зможуть бути вершиною еліти та генератора розвитку суспільства і свого особистого становлення в конкурентному середовищі сьогодення.

1. Закон України “Про освіту” (23 травня 1991 р. № 1060-ХІІ).

2. Закон України “Про вищу освіту” (17 січня 2002 р. №2984-ІІ).

3. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи: курс лекцій: модульне навчання. – К.: – 1998. – 220 с.

²⁶ Вачевський М.В. Теоретико методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійної компетенції/ Вачевський М.В. Монографія. – К.: 2005. – 364 с.

РЕФОРМА ОСВІТИ ЩОДО БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ ТА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

4. Брюханова Н. Підходи до розуміння компетентності та компетенції в освіті.// Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2007. – №4. – С. 40 – 50.
5. Буряк В. Розвиток професійно-педагогічних якостей у системі безперервної освіти// Вища школа: Науково-практичне видання. – 2005. – №2. – С. 50 – 57.
6. Бібік Н. Компетентнісний підхід у презентації освітніх результатів// Школа першого ступеня: теорія і практика. Зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницького держ. пед. ун-ту ім. Григорія Сковороди. – Переяслав-Хмельницький. – 2004. – Вип. 10. – 196 с.
7. Бондар С.П. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів// Біологія і хімія в школі. – 2003. – №2.
8. Вачевський М.В. Теоретико методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійної компетенції. Монографія. – К.: 2005. – 364 с.
9. Вачевський М.В., Мадзігон В.М., Ничкало Н.Г. Маркетинг. Формування професійних компетентностей учнів професійно-технічних навчальних закладів/ Вачевський Мирон, Мадзігон Василь, Ничкало Неля. Навчальний посібник. – К.: ВД “Кондор”, 2010. – 450 с.
10. Вачевський М.В., Мадзігон В.М., Примаченко Н.М. Основи економіки. Навчальний посібник для учнів ліцеїв, коледжів, гімназій та загальноосвітніх шкіл 10 – 11 – 12 класів.
11. Вачевський М.В. Особливості впливу конкуренції на рівень освіти та підготовки професійних компетенцій маркетологів// Молодь і ринок. – 2008. – №7(22). – С. 20 – 25.
12. Вишневецький О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич “Коло”, – 2006. – 608 с.
13. Єрмошенко М.М., Єрмошин С.А., Стороженко О.А. Менеджмент: навч. посібник / За заг. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка. – К.: Національна академія управління, 2006. – 656 с.
14. Зязюн І.А. Краса педагогічної дії: навчальний посібник. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
15. Збірник нормативних актів щодо Болонського процесу/Уклад.: Левківський К.М., Логвін З.І., Губерська Н.Л. За заг. ред. В.Д. Шинкарука. – К.: ПТЗО, 2008. – 120 с.
16. Мадзігон В.М. Біла книга національної освіти України/ Мадзігон Василь Миколайович. За заг. ред. акад. В.Г. Кременя; НАПН України. – К.: Інформ. системи, 2010. – 342 с.
17. Ніколаєнко С.М. Управління якістю вищої освіти: теорія, аналіз і тенденції розвитку. Монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 519 с.
18. Ничкало Н.Г. Науково-методичне забезпечення – ключова умова розвитку системи навчання.//Професійно-технічна освіта. – 2006. – №2. – С. 12 – 13.
19. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 112 с
20. Освіта України. Інформаційно-аналітичний огляд./Під загальною редакцією В.Г. Кременя / К.: ЗАТ “НІЧЛАВА”, 2001. – 224 с.
21. Павленко А.Ф., Кардаш В.Я., Пилипчук В.П. Призначення і зміст освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця з маркетингу// Маркетинг в Україні. – 2003. – №1(17). – С. 53 – 60.
22. Пилипчук В.П. освітньо-кваліфікаційні стандарти з маркетингу// Професійна освіта в маркетингу: освітньо-кваліфікаційні вимоги. Матеріали робочого семінару ВГО. “Українська Асоціація маркетингу”, м. Київ, 23 – 24 червня 2005 р. – С. 25 – 36.
23. Примаченко Н.М. Маркетингова культура в підприємстві: навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури., 2005. – 128 с.
24. Родигіна І. Реалізація компетентнісного підходу до навчання. (управлінський аспект).// Освіта і управління. – 2004. – №3 – 4. – С. 18 – 23.
25. Сліпчишин Л.В. Психолого-педагогічні основи впровадження сучасних підходів до навчання у ПТНЗ. – Львів, “Сполом”, 2008. – С. 8 – 9.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2011

“Томилку справжніх талантів більш повчальні для учнів, ніж здобуті ними непохитні істини”.

Іван Франко

український письменник, поет, перекладач, громадський діяч

